

Rapport

Wie niet snel genoeg weg is, krijgt een klap

Een onderzoek naar een klacht over een politieoptreden in de binnenstad van de gemeente Oosterhout

Oordeel

Op basis van het onderzoek vindt de Nationale ombudsman de klacht over de politie eenheid Zeeland-West-Brabant deels gegrond.

Datum: 27 juli 2017

Rapportnummer: 20170090

AANLEIDING

Op zondagochtend 11 maart 2012 ontstond er kort voor sluitingstijd, in een café in de Klappeijstraat te Oosterhout een vechtpartij. De politie kwam ter plaatse. Een van de politieambtenaren kwam ten val en werd geschopt door een omstander. Hierna werd de situatie grimmiger. Dit was voor de politie aanleiding om assistentie te vragen. Besloten werd om de Klappeijstraat schoon te vegen. Naar aanleiding van deze gebeurtenis deden vier personen aangifte tegen de politie van mishandeling. Ook werd door een groot aantal personen een klacht ingediend over het politieoptreden.

De hoofdofficier van justitie te Breda achtte, op basis van de bevindingen van het strafrechtelijke onderzoek, het door de politie gebruikte geweld rechtmatig en proportioneel. Op 12 december 2012 stuurde de korpsbeheerder, zonder zich te hebben laten adviseren door de politiekachtencommissie, zijn oordeel naar verzoeker. De korpsbeheerder achtte de klacht over het politieoptreden en het daarbij door de politie aangewende geweld niet gegrond.

ONDERZOEK NATIONALE OMBUDSMAN

Omdat 137 verzoekers zich niet met het oordeel van de korpsbeheerder konden verenigen, verzochten zij op 15 januari 2016 via hun raadsman W. de Nationale ombudsman de zaak te onderzoeken. Nadat de laatste strafzaak die verband hield met het hiervoor beschreven politieoptreden onherroepelijk was geworden, stelde de ombudsman een onderzoek in en formuleerde de klacht als volgt:

Politieambtenaren van de eenheid Zeeland-West-Brabant traden in de nacht van 10 op 11 maart 2012 op naar aanleiding van een vechtpartij in een café in de Klappeijstraat in Oosterhout. Burgers keerden zich tegen de politie, waarop de politie besloot om het aanwezige publiek uit de Klappeijstraat te verwijderen.

Verzoekers klagen er in dit verband over dat de politie:

- de Klappeijstraat heeft 'schoongeveegd' terwijl de verdachten die betrokken waren bij de vechtpartij, reeds waren aangehouden;
- tijdens het optreden disproportioneel geweld heeft gebruikt door veelvuldig met de wapenstok in te slaan op personen die geen enkele bedreiging vormden.

BEVINDINGEN

1. WAT WAS ER VOLGENS DE POLITIE GEBEURD?

Het politieteam Oosterhout ontving in die periode regelmatig klachten, meldingen en aangiften die betrekking hadden op het gedrag van bezoekers van het centrum tijdens

het uitgaan. De overlastmeldingen bestonden uit het overlastgevend gedrag van groepen jongeren op de openbare weg of voor publiek toegankelijke plaatsen en er was sprake van overdadig gebruik van alcohol en drugs. De jongeren vielen onder andere passanten lastig en probeerden reacties van politieambtenaren en passanten uit te lokken door het maken van beledigende opmerkingen. Dit liep regelmatig uit op vechtpartijen die in de regel als openlijke geweldpleging konden worden aangemerkt. Vanwege het onveiligheidsgevoel was er een horeca actieplan¹ opgesteld. Ook had de gemeente in het uitgaansgebied camera's geplaatst en werd tijdens de weekenden meer politie ingezet.

Op 11 maart 2012 omstreeks 2:48 uur in de nacht kreeg de politie via de horecatelefoon² de melding om naar een café in de Klappeijstraat te gaan waarbinnen onenigheid zou zijn. Na eerst te hebben geprobeerd om het conflict te sussen, kwam een van de betrokken partijen naar buiten. Er ontstond direct een ruzie waarbij over en weer werd geslagen. Eén van de politieambtenaren werd aan het begin van de Klappeijstraat (hoek met de Mathildastraat) door uitgaanspubliek naar de grond gewerkt en door een man tegen zijn hoofd geschopt. Deze man en twee andere verdachten werden daarop aangehouden. Omdat de sfeer erg dreigend was en een politieambtenaar het gevoel had dat de situatie uit de hand dreigde te lopen, riep hij via de portofoon 'assistentie collega'. Op een gegeven moment liep het met het overige uitgaanspubliek uit de hand waarbij vier mannen met elkaar in gevecht gingen.

Vanuit de regio reden politie eenheden naar Oosterhout om hun collega's assistentie te verlenen. Omstreeks 2:54 uur besloot de horecabrigadier om in de Klappeijstraat een linie te vormen en sprak met een hondengeleider af dat hij achter de linie zou blijven en zich pas op commando voor de linie zou begeven. Voorafgaand aan het 'schoonvegen' van de Klappeijstraat werden de horecaportiers omstreeks 2:56 uur verzocht om het publiek dat zich op dat ogenblik nog in de horecagelegenheden bevond, binnen te houden.

Om 2:59 uur gaf de horecabrigadier diverse malen aan het aanwezige publiek de vordering om zich te verwijderen uit de Klappeijstraat en zich daarbij te begeven in de richting van de Markt. Het uitgaanspubliek was beschonken en recalcitrant. Tijdens het lopen door de Klappeijstraat werd meerdere malen op rustige maar duidelijke wijze tegen het uitgaanspubliek gezegd dat ze weg moesten gaan in de richting van de Markt en naar huis moesten gaan. Aanvankelijk stagneerde de linie omdat het aanwezige publiek niet weg wilde gaan en probeerde om daarover met de politie de discussie aan te gaan. Om 03:03 uur werd aan de linie de opdracht gegeven om de wapenstok ter hand te nemen.

Vervolgens maakten politieambtenaren af en toe gebruik van hun wapenstok om mensen in de richting van de Markt te bewegen. Het publiek was niet meewerkend en probeerde

¹ *De parel van Oosterhout glanst*, Horeca-actieplan gemeente Oosterhout, 2010-2014, p. 21-26.

² Een horecatelefoon is een speciaal telefoonnummer waarmee horecaexploitanten en portiers tijdens uitgaansavonden direct kunnen bellen met surveillerende agenten. Het voordeel is dat er, zonder tussenkomst van een regionale meldkamer, direct contact is met de politie. Hierdoor kunnen overlast en criminaliteit in de kiem gesmoord worden om zo de veiligheid in het uitgaansgebied te vergroten. Bron: www.hetcvv.nl

het leegmaken van de Klappeijstraat te vertragen door aan de zijkant bij de muren te gaan staan en niet door te lopen.

De linie stopte om 3:10 uur bij de Markt. Volgens de politie was de bedoeling het aanwezige publiek de gelegenheid te geven om zich via de Markt en de vijf overgebleven uitvalswegen te verspreiden. Daarnaast werd er gewacht op assistentie van andere politieambtenaren die nog uit de richting van Tilburg en Breda kwamen aanrijden. Direct voor de linie bleef het druk met mensen die niet weg wilden gaan en zich volgens meerdere politieambtenaren uitdagend en beledigend in de richting van de aanwezige politieambtenaren gedroegen. Er werden twee hondengeleiders voor de linie geplaatst om ruimte te maken. Het uitgaanspubliek dat uit 100 tot 200 personen bestond, werd continu gevorderd om weg te gaan uit het horecagebied. Het publiek bleef de politie echter uitdagen en beledigen.

De politie verbrak om 3:17 uur de linie om weer terug te gaan naar hun auto's. Bij het terugtreden, begon de menigte naar de politie te roepen en te schreeuwen en met hun handen in de lucht te zwaaien. Er werden provocerende en beledigende opmerkingen, als "Kankerwouten, watjes, jullie durven niets!" in de richting van de politie gemaakt. Op een gegeven moment werd met glazen en bierflessen naar de politie gegooid.

Volgens een leidinggevende politieambtenaar bevonden zij zich op dat moment in het smalste deel van de Klappeijstraat waardoor de politie een makkelijk doelwit was. Om een moeilijker doelwit te vormen, werd opnieuw een linie gevormd. Om 3:18 uur werd direct een charge richting de Markt uitgevoerd. Na het uitvoeren van de charge tot aan de fietsenkelder op de Markt, keerde de linie weer om 3:21 uur terug en nam een vaste positie in. Hierna kreeg het publiek ongeveer tien minuten de tijd om zich via de uitvalswegen alsnog uit de voeten te maken. Een grote groep jongeren verwijderde zich echter niet. Op een gegeven moment werd er weer met glas naar de politie gegooid.

Om 3:34 uur ontruimde de linie de Markt voordat het verder zou escaleren. Daarna werd besloten om de politielinie in kleinere groepjes politieambtenaren op te delen en deze uit te laten waaiëren, zodat het overgebleven uitgaanspubliek, via de verschillende toegangswegen tot de Markt, kon worden verwijderd.

Bij de Kerkstraat is door politieambtenaren meerdere keren luidkeels tegen een groep van tien jongeren geroepen dat zij zich dienden te verwijderen. De politieambtenaren liepen vervolgens in normale pas met de korte wapenstok in de hand in de richting van de Keiweg. Zij hoorden de jongeren beledigingen zoals "Kut- en kankerwouten" roepen. De jongeren verwijderden zich niet en bleven stilstaan ondanks dat zij eerder meerdere malen waren verzocht om weg te gaan. Nadat de politie op de Keiweg aankwam, hadden de jongeren zich verwijderd en verspreid. Op de Keiweg stond om 3:41 uur nog een groep jongeren waarvan er een "Teringlijers" riep. Hierop liep de politie de Keiweg in om deze groep te verwijderen.

2. HET GEWELDSINCIDENT IN DE WIJNSTEKER

Op basis van de verklaringen van een aantal betrokken politieambtenaren, beeldmateriaal van een bodycam van politieambtenaar V. en verklaringen van drie jongeren (Kr. He. en Ap.) die bij het geweldsincident in De Wijnsteker betrokken waren, heeft de Nationale ombudsman het volgende beeld gekregen.

Een aantal politieambtenaren behoorde tot een groep die een deel van het uitgaanspubliek van de Markt via de Kerkstraat (een van de vijf uitvalswegen van de Markt) moest verwijderen. Bij de Kerkstraat is opnieuw door de politie gevorderd dat de daarin aanwezige jongeren zich moesten verwijderen. De politieambtenaren liepen vervolgens in normale pas met de korte wapenstok in de hand door de Kerkstraat in de richting van de Keiweg. Zij hoorden de jongeren beledigingen zoals "Kut- en kankerwouten" roepen. De jongeren liepen traag door en een aantal kreeg een tik of een por met de korte wapenstok. Nadat zij aan het einde van de Kerkstraat op de Keiweg aankwamen, hadden de jongeren zich verwijderd en verspreid.

He. had eerder die avond in een café haar verjaardag gevierd met Ap. en haar vriend Kr. Na sluitingstijd kreeg He. in de buurt van de Markt van de politie een klap met een wapenstok. Kr. kreeg ook klappen en ging daarna zijn fiets halen uit een fietsenstalling. In het begin van de Kerkstraat kreeg He. een klap met een wapenstok tegen haar hoofd. De vrouwelijke politieambtenaar zei volgens He. daarop "sorry" omdat de klap voor iemand anders was bedoeld. He. was daarna samen met Ap. de nabijgelegen steeg De Wijnsteker ingegaan om even bij te komen van deze klap. Zij zag Kr. aan komen fietsen.

Om 3:41 uur stond er nog een groep jongeren op de Keiweg. Vanuit deze groep werd door iemand "Teringslijers" geroepen. Hierop liep V. met zijn collega's de Keiweg in om deze groep te verwijderen. V. zag in de Keiweg ter hoogte van De Wijnsteker een jongen op een fiets (Kr.), een andere jongen (Ap.) en een meisje (He.) staan. Het meisje had hij eerder in de Kerkstraat iets van de grond zien oprapen. V. riep tegen de jongeren dat zij moesten doorlopen en wegwezen. Vervolgens liep V. met andere politieambtenaren in de richting van De Wijnsteker om ervoor te zorgen dat Kr., Ap. en He. ook uit het centrum weg zouden gaan. Vrijwillig politieambtenaar Vn. hoorde collega's tegen drie personen in de steeg roepen dat zij weg moesten wezen. Vn. hoorde daarop roepen: "Ik mag hier best staan". De politie riep daarop terug dat de jongeren moesten doorlopen en wegwezen. He. had dit gehoord. Ap. zag twee politieambtenaren in De Wijnsteker op hen af kwamen rennen. In reactie daarop rende hij weg en trok He. met zich mee om tussen de hekjes in de steeg door naar De Braak te ontkomen die grenst aan De Wijnsteker. Een van de politieambtenaren passeerde Kr. en duwt omstreeks 3:40 uur He. met enige kracht in de richting van De Braak. Op de geluidsopname van de bodycam is te horen dat een andere persoon nog luider roept: "Doorlopen godverdomme.". Toen Kr., die achter hen aanfietsde, met zijn fiets nabij, maar nog voor, de hekjes was, werd hij ingehaald door politieambtenaar Vn. die met zijn wapenstok zeker één en mogelijk twee keer op de rug van Kr. sloeg. Op de bodycamopnamen is het geluid van een klap of slag hoorbaar en ook Ap. hoorde Kr. "auw" roepen. Kr. kreeg de klap vlak voor de hekjes

omdat hij daar met zijn fiets niet zo snel tussendoor kon. Hierna verlieten de politieambtenaren De Wijnsteker.

Bij de Waterloostraat zag S. dat het publiek zich ging verspreiden en besloot hij de actie te beëindigen. S. gaf om 3:42 uur aan alle eenheden de opdracht om terug te gaan naar de politievoertuigen en om de wapenstok weer te bergen. Hierna gingen alle eenheden terug naar de politievoertuigen.

3. LEZING VAN EEN AANTAL GETUIGEN UIT HET UITGAANSPUBLIEK

Een aantal mensen uit het uitgaanspubliek deed later aangifte tegen de politie (van mishandeling) of legde vanuit verontwaardiging over het optreden een getuigenverklaring af bij de politie. Over het algemeen verklaarden zij het volgende.

Volgens de getuigen was het rond 3:00 uur druk in de Klappeijstraat omdat dan alle kroegen leegstromen. Mensen waren op dat moment onder invloed van alcohol.

Zij zagen ook politie door de Klappeijstraat lopen maar wisten niet wat er aan de hand was. Mensen die aan de politie vroegen wat er aan de hand was, kregen geen antwoord of een klap met de korte wapenstok. Verder werd door de politie tegen personen geroepen dat zij moesten opdonderen. Zij waren verontwaardigd en verbaasd over het feit dat de politie zonder aanleiding onschuldige mensen, die niet hadden gescholden of met glaswerk hadden gegooid, sloeg. Ook mensen die wegliepen kregen klappen met de korte wapenstok omdat zij kennelijk naar de mening van de politie niet snel genoeg doorliepen.

4. HET BEELDMATERIAAL

De gebeurtenissen die op 11 maart 2012 voorafgaand aan en tijdens de politieactie plaatsvonden, zijn destijds door twee aparte camera's geregistreerd. Daarbij is enkel beeld en geen geluid vastgelegd. In het kader van het onderzoek hebben onderzoekers van de Nationale ombudsman het beschikbare beeldmateriaal op het Parket-Generaal bekeken.

DVD 1

De eerste DVD bevat negen minuten beeldmateriaal dat is geregistreerd door een statische opgestelde camera van de gemeente die zich in Oosterhout bevindt op de kruising van de Klappeijstraat en de Mathildastraat en kijkt de Klappeijstraat in. Kort samengevat is daarop het volgende te zien.

Uit een horecagelegenheid die zich aan het begin van de Klappeijstraat bevindt, wordt een aantal mensen verwijderd. Aanvankelijk worden twee mannen door de politie aangehouden, een paar minuten later gevolgd door de aanhouding van twee vrouwen. Ten slotte is te zien dat een hondengeleider met zijn diensthond arriveert en een lange wapenstok door een collega krijgt aangereikt.

DVD 2

De tweede DVD bevat 58 minuten beeldmateriaal dat is geregistreerd door een bodycam van een politieambtenaar. De bodycam staat aan terwijl deze politieambtenaar zich bevindt op de kruising van de Klappeijstraat en de Mathildastraat. Voor de afgelegde route zie de bijlage bij het rapport.

Naast de gebeurtenissen die hiervoor bij DVD 1 zijn beschreven, is daaropvolgend kort samengevat het volgende te zien.

Er komen meer politieambtenaren aan op de kruising tussen de Klappeijstraat en de Mathildastraat. Een van de politieambtenaren geeft met behulp van een armbeweging ogenschijnlijk aan het publiek in de Klappeijstraat de opdracht om zich te verwijderen. Aansluitend vormen de aanwezige politieambtenaren van de basis politiezorg een linie. Zij lopen vervolgens de Klappeijstraat in en duwen jongeren in de richting (van de Markt) waarin zij zich moeten begeven. De politieambtenaar die de bodycam draagt, heeft de korte wapenstok in zijn hand en maant jongeren weg te gaan. Het is zichtbaar dat sommige jongeren met de politie in discussie willen gaan. Bij de Markt stopt de linie. Vervolgens is te zien dat jongeren in hun handen klappen en hun armen in de lucht steken. Een politieambtenaar geeft een van de jongeren een por met zijn korte wapenstok. De politielinie zet zich over het plein een stuk in beweging richting de kerk en stopt op het plein. De afstand tussen de jongeren en de politie bedraagt ongeveer vijf meter. Twee hondengeleiders gaan met hun diensthonden voor de linie staan. Daarna loopt de politie weer terug in de richting van de Klappeijstraat. Vrij kort hierna keert de linie weer terug in richting van de kerk en voert een charge uit. Een aantal personen ligt op straat.

De politie slaat met de korte wapenstok vanuit een stilstaande linie. Twee hondengeleiders staan voor de linie. De linie lijkt zich weer terug te trekken richting de Klappeijstraat. De jongeren staan aan de overkant voor de kerk. De linie gaat weer lopen richting de kerk, stopt en gaat even later weer richting de kerk lopen. De linie stopt weer en loopt wederom richting de kerk. De jongeren gaan weg van het plein. Bij de kerk krijgt een jongere een klap met de korte wapenstok. De jongeren gaan links van de kerk de Torenstraat inlopen. Hierna loopt de politie weer terug naar de Markt.

Aan de hand van de beelden kon worden vastgesteld dat de politie door de Klappeijstraat naar de naar de Markt loopt. Vervolgens loopt de politie de Kerkstraat in en slaat af naar de Keiweg waaraan De Wijnsteker grenst. Ten slotte lopen de politieambtenaren via de Mathildastraat weer terug naar de kruising met de Klappeijstraat waar hun politievoertuigen staan geparkeerd.

5. STANDPUNT VAN DE KORPSBEHEERDER

De korpsbeheerder kwam tijdens de interne klachtbehandeling op basis van het eerder gedane politieonderzoek dat onder leiding van het Openbaar Ministerie in Breda had plaatsgevonden, tot het volgende oordeel.

Voor wat betreft het politieoptreden in de Klappeijstraat was de korpsbeheerder van oordeel dat de klacht niet gegrond was. De politie zag zich genoodzaakt om verdere

escalatie te voorkomen en het publiek daarom naar de Markt toe te drijven. De korpsbeheerder achtte het in een dergelijke situatie ondoenlijk om aan iedere afzonderlijke persoon uitleg daarover te geven.

Voor wat betreft het geweldgebruik stelde hij zich op het standpunt dat dat rechtmatig was geweest en niet disproportioneel was aangewend.

6. STANDPUNT VAN DE RAADSMAN VAN VERZOEKERS

Ten aanzien van het 'schoonvegen' is de raadsman van mening dat er van een weloverwogen besluit daartoe geen sprake is geweest. Een objectieerbare rechtvaardiging vanuit de redenering dat er escalatie kon ontstaan, bestaat volgens hem niet. De angstige momenten die politieambtenaar V. voorafgaand aan de schoonveegactie had meegemaakt, lijken achteraf het besluit tot het schoonvegen te hebben kunnen motiveren.

Personen die geheel onwetend waren van hetgeen zich op straat afspeelde en die geen enkele bedreiging voor de politieambtenaren vormden, werden toch geconfronteerd met geweld door de politie.

Volgens de raadsman van verzoekers acht de korpsbeheerder het kennelijk, als rechtvaardigingsgrond voor het slaan van een persoon, voldoende dat die persoon een bevel/vordering van een politieambtenaar niet heeft opgevolgd. De raadsman is het hier niet mee eens omdat de Hoge Raad heeft bepaald dat noch de Politiewet, noch de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) de politie de bevoegdheid verschaft om enig persoon te gelasten om zich van een plaats te verwijderen. Het niet opvolgen van een door een politieambtenaar gegeven vordering of bevel om zich te verwijderen is om die reden niet strafbaar. Als gevolg hiervan hangt de juridische grondslag voor het toepassen van geweld volkomen in de lucht. Het geweld dat destijds is toegepast berust dus niet op een juridische basis en kan daarom per definitie als disproportioneel worden aangemerkt.

7. HET STANDPUNT VAN DE POLITIECHEF

De politiechef liet in reactie op het verslag van bevindingen en de klacht weten dat hij zich kon vinden in het standpunt van de korpsbeheerder zoals verwoord in punt 5 van dit rapport.

HET OORDEEL VAN DE NATIONALE OMBUDSMAN

1. TEN AANZIEN VAN HET SCHOONVEGEN VAN DE KLAPPEIJSTRAAT

De Nationale ombudsman toetst de klacht over deze gedraging aan het evenredigheidsvereiste. Dit vereiste houdt onder meer in dat bestuursorganen voor het bereiken van een doel een middel aanwenden dat voor de betrokkenen niet onnodig bezwarend is en dat in evenredige verhouding staat tot dat doel.

De Nationale ombudsman stelt vast dat er destijds binnen de gemeente Oosterhout een horeca actieplan was opgesteld waarin afspraken waren gemaakt aangaande de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het uitgaansgebied.³ In dat kader zou de politie de openbare orde in het horecagebied in het centrum van Oosterhout daadkrachtig handhaven.

In het algemeen vormt de inzet van een groot aantal politieambtenaren in combinatie met politiehonden in een horecagebied een factor die escalerend kan werken. Personen die onder invloed zijn van alcohol en/of drugs kunnen zich in groepsverband sterker en overmoedig voelen. Hierbij kan richting de politie provocerend gedrag worden vertoond en kan de groep een solidariteitsgevoel hebben met een persoon die door de politie wordt aangehouden of geslagen.

De politieactie in de nacht van 10 op 11 maart 2012 werd aanvankelijk ingegeven door een vechtpartij buiten een café in de Klappeijstraat waarbij op straat aanhoudingen werden verricht. Ondanks het feit dat de arrestanten voortvarend door de politie uit de Klappeijstraat werden weggevoerd om escalatie te voorkomen, ontstond er toch een grimmige sfeer onder het publiek. Bij de politie bestond de verwachting dat dit tij niet snel zou keren. Gelet op eerdere orderverstoringen in het uitgaansgebied in het verleden en de grimmige sfeer die mogelijk in reactie op de aanhoudingen was ontstaan, besloot de horecabrigadier om het aanwezige publiek uit de Klappeijstraat te verwijderen. Dit om te voorkomen dat de ontstane situatie in de straat, met een grote groep onder invloed van alcohol verkerende personen, nog verder uit de hand zou gaan lopen.

Rekening houdend met de grimmige sfeer die na de aanhoudingen onder het publiek heerste en de noodzaak om te voorkomen dat de vlam in de pan zou slaan, is de Nationale ombudsman van oordeel dat de beslissing om na de aanhoudingen de Klappeijstraat te ontruimen, in dat licht aanvaardbaar is. De Nationale ombudsman komt dan ook tot de conclusie dat de politie niet onnodig escalerend heeft opgetreden waardoor niet in strijd met het evenredigheidsvereiste is gehandeld.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

³ http://ris.oosterhout.nl/system/Horeca_actieplan_gemeente_Oosterhout_2010-_2014_-_20100401133120.pdf

2. TEN AANZIEN VAN HET GEBRUIK VAN FYSIEK GEWELD MET DE WAPENSTOK TEGEN PERSONEN DIE GEEN ENKELE BEDREIGING VORMDEN

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het recht op lichamelijke integriteit is een grondrecht dat door de Grondwet en internationale verdragen wordt beschermd (zie Achtergrond, onder 1 en 2). Het gebruik van geweld tegen personen betekent een inbreuk op dit grondrecht. Een politieambtenaar die in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening is, is echter bevoegd (fysiek) geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is en een minder ingrijpend middel niet voor handen is (zie Achtergrond, onder 3). Op grond van artikel 1, derde lid, sub b Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren (zie Achtergrond, onder 4) wordt onder 'geweld' verstaan: elke dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis uitgeoefend op personen of zaken;

Aan het gebruik van geweld dient zo mogelijk een waarschuwing vooraf te gaan. Wanneer een politieambtenaar die deel uitmaakt van een linie onder leiding van een ter plaatse aanwezige meerdere opereert, dan zal hij geen geweld aanwenden dan na uitdrukkelijke last van de meerdere. De meerdere geeft daarbij aan van welk geweldsmiddel gebruik wordt gemaakt (zie Achtergrond, onder 4).

De politie had naar aanleiding van de ontstane grimmige sfeer na de aanhoudingen, besloten om een deel van het uitgaansgebied te ontruimen. Een complicerende factor daarbij was dat de politieactie rond sluitingstijd van cafés in een relatief smalle straat werd uitgevoerd waardoor de concentratie personen met de minuut toenam. Daarnaast kan in alle redelijkheid worden aangenomen dat een aantal personen in het uitgaanspubliek op dat moment na een lange avond onder invloed van alcohol en verdovende middelen verkeerde hetgeen kan bijdragen aan escalatie van de situatie.

Uit de beschikbare informatie kan worden opgemaakt dat de politie voorafgaand aan- en tijdens het 'schoonvegen' van de Klappeijstraat, het publiek meerdere malen heeft gevorderd om in de richting van de Markt te lopen.

De raadsman van verzoekers stelt dat de Hoge Raad in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat noch de Politiewet, noch de Algemene Plaatselijke Verordening (artikel 2:1, tweede lid APV Oosterhout, zie: Achtergrond, onder 6) de politie de bevoegdheid verschaft om enig persoon te gelasten om zich van een plaats te verwijderen. Het niet opvolgen van een door een politieambtenaar gegeven vordering of bevel om zich te verwijderen is om die reden niet strafbaar. Als gevolg hiervan hangt volgens de raadsman van verzoekers de juridische grondslag voor het toepassen van geweld volkomen in de lucht. Het geweld dat destijds is toegepast, berust volgens de raadsman dus niet op een juridische basis en kan daarom naar de mening van de raadsman per definitie als disproportioneel worden aangemerkt.

De Nationale ombudsman kan de raadsman niet volgen in zijn opvatting dat de politie geen geweld zou mogen gebruiken wanneer een vordering op grond van artikel 3

Politiewet 2012 niet wordt opgevolgd. Op basis van de jurisprudentie van de Hoge Raad⁴ waarnaar de raadsman verwijst, is het niet opvolgen van een bevel of vordering op zichzelf inderdaad niet meer strafbaar. De Hoge Raad heeft in zijn arrest bepaald dat uit een vordering die op basis van artikel 2 Politiewet (thans en hierna artikel 3 Politiewet 2012) is gegeven, geen rechtsplicht voortvloeit voor degene tot wie dit bevel is gericht. Als gevolg van deze uitspraak kon de politie niet meer op basis van eerdere jurisprudentie⁵ aan ordeverstoorders een bevel/vordering geven dat bij niet opvolging daarvan op basis van artikel 184, eerste lid, eerste tekstdeel Wetboek van Strafrecht (WvSr, zie Achtergrond, onder 7) een strafbaar feit oplevert.

De vraag die nu moet worden beantwoord, is of er ondanks het ontbreken van een sanctie op het niet opvolgen van een bevel/vordering dat op basis van artikel 3 Politiewet 2012 wordt gegeven, toch nog geweld mag worden aangewend tegen personen die een bevel om zich te verwijderen, niet opvolgen.

Voorop moet worden gesteld dat de politie geen zelfstandige bevoegdheid heeft om geweld te gebruiken. Er moet sprake zijn van een bevoegd en rechtmatig optreden. De politieambtenaar die geweld gebruikt, moet op grond van artikel 8, eerste lid Politiewet 1993 (thans artikel 7, eerste lid Politiewet 2012) in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening zijn. Dit betekent dat de betreffende politieambtenaar handelt op basis van een wettelijke bevoegdheid. Een bevoegdheid kan verbonden zijn aan de uitoefening van een politietaak zoals omschreven in artikel 3 Politiewet 2012.

De Hoge Raad gaf in zijn arrest (LJN BB4108) aan dat artikel 2 Politiewet 1993 wel als wettelijk voorschrift kan worden aangemerkt ter uitvoering waarvan de in artikel 184 WvSr bedoelde ambtenaren 'handelingen' kunnen verrichten, Het beletten, belemmeren of verijdelen van deze feitelijke handelingen, kan overtreding van artikel 184, eerste lid, tweede tekstdeel WvSr (zie Achtergrond, onder 7) opleveren.

Op grond van artikel 3 Politiewet 2012 kan een geringe inbreuk worden gemaakt op grondrechten, zoals het grondwettelijke recht op lichamelijke integriteit. Dit betekent dat een burger die in eerste instantie geen gehoor geeft aan een bevel of vordering om in een bepaalde richting te gaan, eventueel opnieuw kan worden gevorderd of bevolen om weg te gaan. Aan deze waarschuwing kan worden toegevoegd dat bij het uitblijven daarvan (in geringe mate) geweld kan worden gebruikt om het doel te bereiken.

Het is dus voor de politie mogelijk om iemand die ondanks een bevel/vordering blijft staan, feitelijk te dwingen om weg te gaan door de betreffende persoon in de goede richting te duwen. Dit is de meest lichte vorm van geweld die de politie kan toepassen en zou daarmee als een toelaatbare feitelijke handeling op basis van artikel 3 Politiewet 2012 kunnen worden beschouwd. Op het moment waarop een burger desondanks blijft staan en zich verzet dan kan hij worden aangemerkt als verdachte van artikel 184, eerste

⁴ HR 29-01-2008 (LJN BB4108) AB 2008, 147.J.G. Brouwer en A.E. Schilder en HR 03-02-2015 (ECLI:NLHR:2015:199) met noot van M.J. Borgers.

⁵ De Zeijense nachtbraker (HR 24 oktober 1961, NJ 1962/86).

lid, tweede tekstdeel. Hij belemmert immers een politieambtenaar die op dat moment feitelijk handelt ter uitvoering van zijn taak om de openbare orde te handhaven.

Gelet op de gebeurtenissen die op de camerabeelden zijn te zien en de inhoud van de processen-verbaal kan worden vastgesteld dat de politieambtenaren hebben gehandeld bij de uitvoering van de aan hen in artikel 3 Politiewet 2012 opgedragen taak.

Nu is vastgesteld dat de politie die nacht geweld mocht gebruiken om mensen die ondanks het gegeven bevel/vordering bleven staan weg te krijgen, doet zich vervolgens de vraag voor of hierbij disproportioneel geweld is gebruikt.

Bij een openbare ordehandhavingsactie is het bevel/ de vordering om je te verwijderen, in beginsel gericht tot alle aanwezigen. Als de politie in woord en gedrag duidelijk maakt dat je, ook als toevallige passant of omstander, weg moet dan kun je daar maar beter gevolg aan geven. Door dit niet te doen, stel je jezelf bloot aan de reële kans dat de politie op een gegeven moment, ook zonder dat je op dat moment een bedreiging vormt, fysiek geweld tegen je gebruikt.

De Nationale ombudsman stelt vast dat het politie optreden een gefaseerde opbouw had. Dit begon met het vorderen van een groep mensen om zich in een bepaalde richting te verwijderen. Toen daar geen gehoor aan werd gegeven, ging het optreden over in het duwen, porren en uitdelen van tikken met de korte wapenstok van personen om hen in beweging te krijgen in de richting van de Markt. De ombudsman acht deze werkwijze proportioneel en passend in het optreden.

Nadat de politielinie bij de Markt was aangekomen, was voor de politie het doel van de openbare ordehandhaving bereikt. Vanuit het publiek werd er naar hen gescholden en beledigende opmerkingen gemaakt. Op het moment waarop de linie werd opgeheven en de politie weer door de Klappeijstraat terugliep in de richting van de Mathildastraat, werd er glaswerk in hun richting gegooid. Dit laatste was niet zonder risico aangezien de politieambtenaren, anders dan de Mobiele eenheid, op dat moment geen beschermende uitrusting zoals helmen, lichaamsbescherming, e.d. droegen. Het fysieke geweld dat vervolgens tijdens de charge tegen het publiek op de Markt werd gebruikt, houdt daarmee rechtstreeks verband en is gelet op de gevaarstelling gerechtvaardigd. In dit verband merkt de Nationale ombudsman op dat het als gevolg van de hectiek en de onoverzichtelijkheid van de situatie begrijpelijk is dat de politie niet de tijd en ruimte heeft om bij het gebruik van fysiek geweld de goeden van de kwaden te onderscheiden en dienovereenkomstig te handelen. De klappen die tijdens de charge werden uitgedeeld en waarvan personen die geen bedreiging vormden het slachtoffer werden, moeten naar het oordeel van de Nationale ombudsman als een onfortuinlijk gevolg van hun aanwezigheid op het plein worden beschouwd. Daarbij plaatst de Nationale ombudsman wel nadrukkelijk de kanttekening dat hij niet met zekerheid kan uitsluiten of de politie in een enkel individueel geval mogelijk te hard of op een verkeerde plek heeft geslagen waardoor onnodig letsel en pijn is toegebracht. Dit valt echter voor wat betreft het massale optreden niet meer exact vast te stellen.

Na deze charge, had het aanwezige publiek naar het oordeel van de Nationale ombudsman wederom de mogelijkheid om eieren voor zijn geld te kiezen en zich na hernieuwde vorderingen via uitvalswegen van de Markt te verwijderen en naar huis te gaan. Desondanks bleef een grote groep jongeren op het plein staan. De officier van dienst besloot daarom de politielinie op te delen in een aantal groepjes die afzonderlijk van elkaar de grote groep jongeren via de vijf aangrenzende uitvalswegen kon verwijderen. Hierbij werd hier en daar nog aan een jongere die niet snel genoeg doorliep een tik met de korte wapenstok uitgedeeld. De Nationale ombudsman acht ook dit onderdeel van het politieoptreden proportioneel.

Concluderend is de Nationale ombudsman voor wat betreft het politieoptreden in de Klappeijstraat, op de Markt en in de vijf aangrenzende straten van oordeel dat de politie niet heeft gehandeld in strijd met het vereiste dat grondrechten moeten worden gerespecteerd, in dit geval het recht op lichamelijke integriteit.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

Het geweldgebruik in De Wijnsteker

Hoewel de Nationale ombudsman hiervoor heeft geoordeeld dat hij het fysieke geweld dat tegen personen die geen enkele bedreiging vormden, in zijn algemeenheid behoorlijk acht, wil hij het geweldincident in De Wijnsteker niet onbesproken laten.

Op basis van de verklaringen van de betrokken politieambtenaren en de drie jongeren die bij het geweldsincident in De Wijnsteker betrokken waren, heeft de Nationale ombudsman het volgende beeld gekregen.

He. was samen met Ap. de nabijgelegen steeg De Wijnsteker ingegaan om even bij te komen van de klap die zij eerder had gekregen. Zij zag Kr. aan komen fietsen. Vanuit een groep jongeren op de Keiweg, waaraan De Wijnsteker steeg grenst, werd door iemand "Teringlijers" geroepen. Een aantal politieambtenaren liep daarop de Keiweg in om deze groep te verwijderen. Ter hoogte van De Wijnsteker zag de politie Kr. op een fiets. (Ap.) en (He.) staan. Politieambtenaar V. riep tegen jongeren op de Keiweg dat zij moesten doorlopen en wegwezen. Hij liep met andere politieambtenaren in de richting van De Wijnsteker om ervoor te zorgen dat ook Kr., Ap. en He. zich uit het centrum zouden verwijderen. Vrijwillig politieambtenaar Vn. hoorde collega's tegen He. Kr. en Ap. in de steeg roepen dat zij weg moesten wezen. Vn. hoorde daarop roepen: "Ik mag hier best staan". De politie riep daarop terug dat de jongeren moesten doorlopen en wegwezen. He. had een politieambtenaar horen roepen dat zij weg moesten gaan. Ap. zag twee politieambtenaren in De Wijnsteker op hen af kwamen rennen. In reactie daarop rende hij weg en trok He. met zich mee tussen de hekjes in de steeg met het doel zich uit de voeten te maken. Een van de politieambtenaren passeerde Kr. en duwde He. die al Ap. werd meegetrokken, met enige kracht in de richting van De Braak. Kr., die achter Ap. en He. aanfietste, werd voordat hij bij de hekjes was, ingehaald door politieambtenaar Vn. die met zijn wapenstok zeker een en mogelijk twee keer op de rug van Kr. sloeg. Kr. kreeg de klap vlak voor de hekjes omdat hij daar met zijn fiets niet zo snel tussendoor kon.

De Nationale ombudsman is op basis van dit beeld van oordeel dat er voor politieambtenaar Vn. geen noodzaak bestond om Kr. te slaan en voor een andere politieambtenaar geen noodzaak bestond om He. een harde duw te geven. Voorafgaand aan dit geweldgebruik maakten Kr., Ap. en He zich immers al uit de voeten voor de politie en deden dit naar beste kunnen. De hekjes vormden hierbij een vertragende hindernis die niet aan Ap. en He. en zeker niet aan Kr. die fietste, kon worden aangerekend. Hoewel de Nationale ombudsman begrijpt dat de politieambtenaren die nacht door het uitgaanspubliek door beledigingen en het gooien van glaswerk zijn getergd en hij dit gedrag van het publiek laakbaar vindt, acht hij desondanks het geweldgebruik in de steeg niet professioneel. Om die reden keurt hij het politieoptreden in De Wijnsteker af en is hij van oordeel dat de klacht voor wat betreft dit deel van het politieoptreden gegrond is.

De politie heeft voor wat betreft dit onderdeel van het politieoptreden gehandeld in strijd met het vereiste dat grondrechten moeten worden gerespecteerd, in dit geval het recht op lichamelijke integriteit.

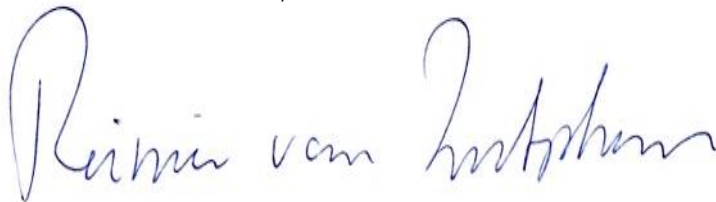
De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

CONCLUSIE

De klacht over de onderzochte gedraging van de politiechef van de regionale eenheid Zeeland-West-Brabant is:

- niet-gegrond voor wat betreft het 'schoonvegen' van de Klappeijstraat;
- deels gegrond voor wat betreft het gebruik van de wapenstok tegen personen die geen enkele bedreiging vormden.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

ACHTERGROND

1. Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens Artikel 8

"1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, van zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."

2. Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

3. Politiewet 1993

Artikel 2⁶

"De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven."

Artikel 8, eerste en vijfde lid:

"1. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

(...)

5. De uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld in het eerste tot en met vierde lid, dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn."

⁶ In Politiewet 2012 vernummerd naar artikel 3.

4. Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren

Artikel 1, derde lid

"In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. bevoegd gezag: het gezag, bedoeld in de artikelen 11, 12 en 14 van de Politiewet 2012;
- b. geweld: elke dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis uitgeoefend op personen of zaken;
- c. aanwenden van geweld: het gebruiken van geweld en het dreigen met geweld, waaronder wordt begrepen het ter hand nemen van een vuurwapen;
- d. gewelddmiddel:
 - 1°. de krachtens artikel 22 van de Politiewet 2012 toegelaten uitrusting en bewapening waarmee geweld kan worden uitgeoefend, "

Artikel 4

"Het gebruik van een gewelddmiddel is uitsluitend toegestaan aan een ambtenaar:

- a. aan wie dat gewelddmiddel rechtens is toegekend, voor zover hij optreedt ter uitvoering van de taak met het oog waarop het gewelddmiddel hem is toegekend, en
- b. die in het gebruik van dat gewelddmiddel is geoefend."

Artikel 5

- 1. "Indien de ambtenaar, al of niet in gesloten verband, onder leiding van een ter plaatse aanwezige meerdere optreedt, zal hij geen geweld aanwenden dan na uitdrukkelijke last van deze meerdere. De meerdere geeft daarbij aan van welk gewelddmiddel gebruik wordt gemaakt.
- 2. Het eerste lid is niet van toepassing in het geval de meerdere, bedoeld in het eerste lid, vooraf anders heeft bepaald.
- 3. Het eerste lid is evenmin van toepassing in een geval als bedoeld in artikel 10, eerste lid, onderdeel b, voor zover de last redelijkerwijs niet kan worden afgewacht."

5. Bewapeningsregeling politie (Geldend van 27-07-2011 t/m 31-12-2012)

Artikel 2, eerste lid

"De bewapening van de ambtenaar en van de bijzonder ambtenaar van politie, bedoeld in artikel 43 van de Politiewet 1993, bestaat tijdens de uitoefening van de dienst uit:

- a. een korte wapenstok van een door de Minister goedgekeurd merk en type;
- b. de pepperspray;
- c. het pistool."

6. Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente Oosterhout 2012 (geldend in maart 2012)

In de bijlage bij het raadsbesluit van de gemeente Oosterhout d.d. 17 mei 2011 staat, voor zover van belang voor het onderzoek, het volgende vermeld:

"Uitbreiding bevelsbevoegdheid politie

Aan de artikelen 2.47 en 2.49 wordt een derde artikel toegevoegd en aan artikel 2.50 een tweede lid dat luidt als volgt:

Lid 3 Hij die zich schuldig maakt aan de in het voorgaande lid genoemde feiten, is verplicht om zich op bevel van een ambtenaar van politie zijn weg te vervolgen of zich in de door hem aangewezen richting te verwijderen.

Toelichting uitbreiding bevelsbevoegdheid van de politie

Om preventief te kunnen optreden wanneer een vechtpartij dreigt, is het vechtverbod opgenomen in de APV. Daarnaast is het wenselijk dat de politie de bevoegdheden krijgt om, analoog aan de bevelsbevoegdheid van artikel 2.1 lid 2, die geldt bij samenscholingen, personen die zich hinderlijk gedragen op een bepaalde plaats te bevelen zich te verwijderen. Reeds op 2 december 2009 hebben de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie een brief gestuurd aan de burgemeesters waarin zij melding maakten van een uitspraak van de Hoge Raad van 29 januari 2008 (LJN BB4108) die gevolgen heeft voor de bevelsbevoegdheid van de politie. Volgens die uitspraak is de algemene taakomschrijving van de politie, neergelegd in artikel 2 van de Politiewet niet voldoende om een bevel te mogen geven waaraan op straffe van overtreding van artikel 184, lid 1 Wetboek van Strafrecht, moet worden voldaan. Om bevelen te kunnen geven ter voorkoming van een vechtpartij stellen de ministers voor de artikelen in de APV die gaan over hinderlijk gedrag op openbare plaatsen (artikel 2.47), bij of in gebouwen (artikel 2.49) en in voor het publiek toegankelijke ruimten (artikel 2.50) aan te vullen met een bevelsbevoegdheid voor de politie."

"Hoofdstuk 2. Openbare orde

Afdeling 1. Bestrijding van ongeregelheden

Artikel 2:1 Samenschooling en ongeregelheden

1. Het is verboden op een openbare plaats deel te nemen aan een samenschooling, onnodig op te dringen, te vechten of door uitdagend gedrag aanleiding te geven tot ongeregelheden."

2. Hij die op een openbare plaats aanwezig is bij een voorval waardoor ongeregelheden ontstaan of dreigen te ontstaan, of bij een tot toeloop van publiek aanleiding gevende gebeurtenis waardoor ongeregelheden ontstaan of dreigen te

ontstaan, dan wel zich bevindt in of aanwezig is bij een samenshooling, is verplicht op bevel van een ambtenaar van politie zijn weg te vervolgen of zich in de door hem aangewezen richting te verwijderen."

Artikel 6:1, eerste lid (Strafbepaling)

"Overtreding van het bij of krachtens de volgende artikelen bepaalde en de op grond van artikel 1:4 daarbij gegeven voorschriften en beperkingen wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie: artikel 2:1 t/m 2:44, 2:51 t/m 2:62, 2:64 t/m 2:68, 2:72, 2:74, 3:4 t/m 5:37."

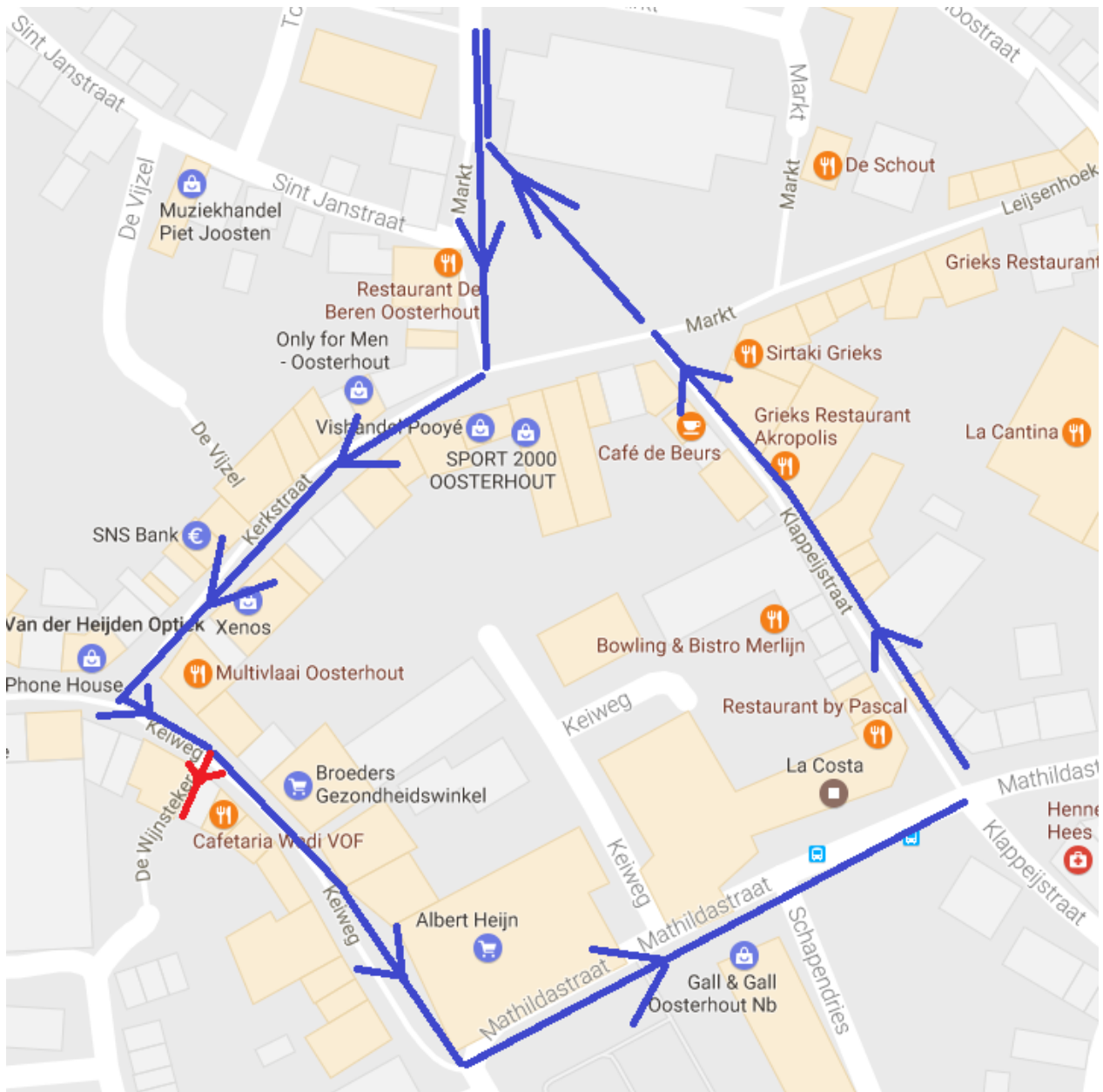
7. Wetboek van Strafrecht

Artikel 184, eerste lid

"Hij die opzettelijk niet voldoet aan een bevel of een vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten, alsmede hij die opzettelijk enige handeling, door een van die ambtenaren ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, belet, belemmert of verijdelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie."

Bijlage

De route die de politieambtenaar met de bodycam heeft afgelegd.

Binnenstad van de gemeente Oosterhout